

بایدها و نبایدها

شهید آیت الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی

www.ketab.ir

بنیاد نشر آثار و اندیشه های

شهید آیت الله دکتر بهشتی

سرشناسه	بهشتی، سیدمحمد، ۱۳۰۷ - ۱۳۶۰.
عنوان و نام پدیدآور	بایدها و نبایدها/ سیدمحمد حسینی بهشتی؛ تهیه و تنظیم بنیاد نشر آثار و اندیشه های شهید آیت الله دکتر بهشتی.
مشخصات نشر	تهران: روزنه، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۲۴۲ ص: ۲۱/۵ × ۱۴/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۳۳۴-۶۲۰۰۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتاب حاضر در برگزیده سلسه مباحث آیت الله شهید دکتر بهشتی است که در جلسات تفسیر قرآن با عنوان "مکتب قرآن" پیرامون آیات ۱۰۲ تا ۱۱۰ سوره آل عمران ایراد گردیده است
یادداشت	چاپ چهارم.
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس.
یادداشت	نماینه.
موضوع	تفاسیر (سوره آل عمران)
موضوع	امر به معروف و نهی از منکر
موضوع	"Enjoining what is good and prohibiting what is evil"
شناسه افزوده	بنیاد نشر آثار و اندیشه های آیت الله شهید دکتر بهشتی
رده بندی کنگره	۱۳۹۵: ۲۹۷/۳۷۷
رده بندی دیویی	۳۹۷/۳۷۷
شماره کتابشناسی ملی	۴۵۷۶۹۴۴



بایدها و نبایدها (ویراست دوم)

شهید آیت الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی
تهیه و تنظیم: بنیاد نشر آثار و اندیشه های شهید آیت الله دکتر بهشتی

تلفن: ۲۲۲۶۳۵۰۰

ویراستار: عبدالرحیم مرودشتی

بازبینی و اضافات: جواد ازهای، طیبه ازهای

حروفچین: زهرا شیشه گران

طرح جلد: احمد جعفری

چاپ اول: ۱۴۰۰

قیمت: ۵۹۵۰۰ تومان

چاپ و صحافی: پردیس دانش

آدرس: خیابان مطهری، خیابان میرزای شیرازی جنوبی، پلاک ۲۰۲، طبقه سوم، انتشارات روزنه

تلفن: ۸۸۸۵۳۷۳۰ - ۸۸۸۵۳۶۳۱ نمابر: ۸۶۰۳۴۲۵۹

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۳۴-۶۲۰۰۱ ISBN: 978-964-334-620-1

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست

۱۷	پیشگفتار.....
۲۱	جلسه اول.....
۲۵	جامعه‌ای تازه با مختصات نو.....
۲۷	نقد عنوان «محمدی‌ها» برای مسلمانان.....
۲۹	دو نوع پیغمبردوستی و امام‌دوستی.....
۳۰	رهاکردن پیوستگی‌های کاذب.....
۳۳	جلسه دوم.....
۳۵	امر به معروف و نهی از منکر واجب کفایی.....
۳۷	ویژگی‌های آمران به معروف و ناهیان از منکر.....
۳۸	معنای «خیر».....
۴۱	نحوه گسترش دعوت اسلام.....
۴۳	زامدار مردمی و رها از القاب.....
۴۵	اسیر آداب و القاب نبودن.....
۴۶	تاریخ علم در سرزمین اسلام.....
۴۷	مفهوم «دعوت به خیر».....
۴۹	کدام تعلیمات دینی؟!.....
۵۱	تبلیغ اسلام بر چه اساس.....
۵۳	جلسه سوم.....
۵۵	امر به معروف و نهی از منکر و مسابقه در راه نیکی‌ها.....

- انسان عاشق و عاقل ۶۰
 ظلم و منکر ناپسندی ۶۲
 عدل و احسان و فحشا و منکر ۶۵
 حسین (ع) پیشوای حق و عدل ۶۶

جلسه چهارم ۷۳

- روند شتابان دگرگونی‌ها در زندگی بشر ۷۶
 امر به معروف و نهی از منکر و «خیر» ۷۷
 «معروف» و اصل شناخت ۷۸
 «منکر» به معنای گشتاخته و ناپسند ۷۹
 آیا خوبی و بدی معیارهای مطلق دارند؟ ۸۱
 نظر اشاعره درباره حسن و قبح ۸۲
 افراطی‌گری در سندیت کلام خدا ۸۶
 چرا اعتقاد به عدل؟ ۸۸
 عمل به نظر صاحب نظر ۸۹
 حیل‌های شرعی ۹۳
 فطرت بشر؛ نیکی شناس ۹۴
 بینش فطری؛ خواستار عدل ۹۵
 شهادت پرافتخار حسین (ع) و یاران او ۹۷

جلسه پنجم ۱۰۱

- عصر تزلزل سریع ارزش‌ها ۱۰۴
 نظر اشاعره و معتزله درباره حسن و قبح ۱۰۵
 راه روشن اسلام‌شناسی ۱۰۷
 نمونه‌های ارزش‌های نیک ۱۰۹

- ۱۱۵ معیارهای فطرت شناس
- ۱۱۶ جامعه قرآنی، انسان انتخاب گر
- ۱۱۸ زینب (س)، درخشنده برپیشانی تاریخ

- ۱۲۵ جلسه ششم
- ۱۲۷ چکیده بحث گذشته
- ۱۲۸ مسئله معیارهای شناخته شده
- ۱۳۸ نتیجه
- ۱۴۳ امام حسین (ع) و تکیه برایمان معنوی و معیارهای انسانی

- ۱۴۷ جلسه هفتم
- ۱۴۹ خلاصه بحث گذشته
- ۱۵۲ نوسانات انسان ها در طول زمان
- ۱۵۴ ماندن بر سردوراهی ها
- ۱۵۵ گاهی شناخت معروف و منکر از وظایف رهبری است
- ۱۵۸ چرا با گفتن «نه» منکر از بین نمی رود؟
- ۱۶۱ رهبری دورنگر و آینده نگر
- ۱۶۲ به هم پیوستگی پیرامون محوری آگاه
- ۱۶۴ مردم بردگان اسیر شده در ثروت

- ۱۶۹ جلسه هشتم
- ۱۷۱ خلاصه بحث درباره معروف، منکر و خیر
- ۱۷۳ معنای دعوت، امر و نهی
- ۱۷۴ دعوت عملی به سوی خیر
- ۱۷۶ دعوت زبانی و قلمی در مقابل کردار

دعوت عملی پراثرتر از دعوت زبانی و قلمی ۱۷۷

معنای امر و نهی ۱۷۹

نماز؛ پیراستن روح و جان ۱۸۰

جلسه نهم ۱۸۵

انواع واجب ۱۸۷

امربه معروف و نهی از منکر: وجوب عینی یا وجوب کفایی ۱۹۲

جلسه دهم ۲۰۳

واجبات بر امت ۲۰۶

روایات امربه معروف و نهی از منکر ۲۱۴

جلسه یازدهم ۲۱۷

نظارت مردمی؛ عامل سعادت‌مندی جوامع بشری ۲۱۹

مرثیه خوانی به خاطر حق و عدل ۲۲۱

تبدیل شدن کارگزاران به بدهای جامعه ۲۲۳

برترین واجبات: امربه معروف و نهی از منکر ۲۲۶

امربه معروف و نهی از منکر، شاخه‌ای از جهاد ۲۳۱

انسان اسلام: انتخاب‌گر ۲۳۴

جلوگیری از علنی شدن فسق و فساد ۲۳۵

مسئولیت توده‌ها در راه صلاح ۲۳۷

امربه معروف و نهی از منکر برپادارنده نظام صحیح ۲۴۰

نمایه ۲۴۵

پیشگفتار

کتابی که پیش روی شماست در برگیرنده سلسله مباحث شهید آیت الله دکتر بهشتی است که در آخرین جلسات درسگفتارهای «مکتب قرآن» در سال ۱۳۵۴ ایراد گردیده است که در آن به تفسیر و توضیح آیات ۱۰۲ تا ۱۱۰ سورة آل عمران و مبحث بسیار ارزنده و در عین حال به فراموشی سپرده شده امر به معروف و نهی از منکر پرداخته است. بی عدالتی ای که به واسطه کج فهمی ها یا برداشت های سطحی از یک سو و اعمال و اجرای ناصحیح این اصل در میان مسلمین از دیگر سو، بر این تکلیف مهم و انسان ساز روا گردیده، بسی ناسف بار است. آن گاه که نقش بنیادین این اصل در شناخت خیر و شر، پسندیده و ناپسند، باید و نباید در نظر گرفته شود، و آن گاه که کارکرد اجتماعی آن در سالم سازی محیط اجتماعی و فراهم نمودن زمینه و شرایط مناسب برای اعمال انتخاب گری انسان ها فهم شود، پیامدهای زیانبار این غفلت و جهالت بیش از پیش آشکار می گردد.

بحث و گفتگو درباره دآوری های اخلاقی و ارزشی انسان در پاسخ به این که باید چه انجام دهد و به چه کاری مبادرت نورزد، عمری به درازای زندگانی بشر دارد. بخش مهمی از فلسفه اخلاق و حکمت عملی را در تاریخ اندیشه بشر همین بحث به خود اختصاص داده است. دغدغه و دل نگرانی هرا انسان در تمامی لحظات زندگی خود این است که درست را از نادرست تمیز دهد و باید

و نباید زندگانی خویش را بشناسد و راه خویش را از میان هزارراهه‌هایی که در برابر او دام و دامن گسترانده بیابد. این از آن روست که «انسان موجودی است که باید انتخاب‌گر به دنیا بیاید، انتخاب‌گر بزرگ شود، انتخاب‌گر زندگی کند، انتخاب‌گر به راه فساد برود، انتخاب‌گر به راه اصلاح برود» و این خود طرح کلی جامعه اسلامی و چهارچوب اعمال قدرت حکومت اسلامی را تعیین می‌کند؛ چرا که «تا لحظه مرگ هرگز نباید زمینه انتخاب از دست انسان گرفته شود» و در نتیجه، «نظام اجتماعی و اقتصادی اسلام را، نظام تربیتی اسلام را، نظام کیفر و مجازات و حقوق جزایی اسلام را، نظام مدنی و حقوق مدنی و اداری اسلام را، همه را باید پس از توجه به این اصل شناخت. هر جا انسان از انتخاب‌گری بیفتد دیگر انسان نیست.» اما اقبال و عواملی هستند که همواره این انتخاب‌گری را مورد تهدید قرار می‌دهند: «انسان اسلام نه زیر ضربات تازیانه تبلیغات شهوت‌انگیز انتخاب‌گری‌اش را از دست می‌دهد... نه زیر ضربات کشنده فقر و ناداری و ضربات مهلک اقتصادی.» و اینجاست که نقش سازنده و حیاتی اصل فراموش شده (و یا آمیخته با فهمی تنگ‌نظرانه و محدود) امر به معروف و نهی از منکر روشن می‌شود. واداشتن به پسندیده (بدون تحمیل) و بازداشتن از ناپسند (به دور از تجسس و تفحص غیراخلاقی) ضامن بقای سلامت جامعه اسلامی است. این بیش و کم همان مفهومی است که در فرهنگ امروز بشر، خصوصاً آنجا که به مبارزه با مفاسد اجتماعی ناشی از روابط قدرت مربوط می‌شود، با عنوان نقد اجتماعی شناخته شده است. دامنه امر به معروف و نهی از منکر به همه ساختارها و نهادهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جامعه اسلامی گسترده است، چنان که لازمه برخورداری از حکومت حق و عدل مشروط است به رعایت کامل امر به معروف و نهی از منکر. «هر نوع قدرتی را که شما در جامعه فرض کنید در معرض خطر انحراف از حق است. این شما و این جامعه هستید که باید با توجه به اهمیت و نقش بسیار مؤثر صاحبان قدرت و کسانی که بر منصب‌های گوناگون اجتماعی تکیه زده‌اند در سعادت خود بکوشید.» گستره این اصل، به لحاظ عاملان اجرای

آن، همهٔ احاد امت اسلامی هستند، چرا که بنا به نص صریح کتاب و سنت، «فرد فرد شما باید بدانید راه رسیدن به سعادت و راه رسیدن به حکومت حق و عدل این است که شما از طریق امر به معروف و نهی از منکر به چنین هدفی برسید.» محور جالب توجه دیگر در مجموعهٔ بحث‌هایی که در این کتاب آمده است مراتب شناخت معروف و منکر است. شهید بهشتی برای این شناخت مراحل بر شمرده است: علی‌الاصول خیر و شر همه کس فهم و همه کس شناس است؛ هر چند که گاه دارای پیچیدگی‌هایی است که اندیشه و رزی بیش‌تر می‌طلبد و در خور ورزیدگان عالم و فکر و اندیشه است، و گاه در دایره شناسایی‌هایی از زاویه دید امام صورت می‌گیرد: همو که چون مسئولیت رهبری جامعه را به عهده دارد در محاسبهٔ جنبه‌های مثبت و منفی هر تصمیم باید از منظری عام‌تر، مصالح عامهٔ مسلمین را نیز در نظر گیرد. چنان‌چه ملاحظه خواهد شد، مباحث این کتاب مملو از برداشت‌های اصولی، همه‌سونگرو نظام‌مندی است که در صدد پاسخ‌یابی به پرسش‌های زمان ما از پیشگاه دین است.

ویراست نخست این کتاب در سال ۱۳۷۸ توسط بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های شهید آیت‌الله دکتر بهشتی تنظیم و توسط انتشارات بقیه منتشر شد. ویراست نخست به واسطهٔ ناکامی در یافتن نوارهای صوتی برخی از جلسات دارای افتادگی‌های بسیار و جلسات بحث مفقوده بود. خوشبختانه در سال ۱۳۹۹ بخش‌های زیادی از آن جلسات پیدا و به ویراست جدید افزوده شد.

در پایان لازم است مراتب امتنان و قدردانی فراوان بنیاد را از تلاش در خور ستایشی که ویراستار محترم، جناب آقای عبدالرحیم مرودشتی، در انطباق، ویرایش و استخراج منابع متحمل شده‌اند اعلام نماییم. همچنین، بایسته است از کوشش در خور تقدیر زنده‌یاد حجت‌الاسلام دکتر جواد اژه‌ای در بازبینی و افزودن پانوشته‌های متن یاد کنیم.

بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های شهید آیت‌الله دکتر بهشتی